

Arta

Silviu Oravitzan și artistul ca mărturisitor al luminii

de Maria Nițu

Cum nimic nu e întâmplător, în aceeași toamnă aurie, în care Timișoara a fost desemnată Capitală Europeană a Culturii 2021, cu sloganul: „*Luminează orașul prin tine*”, pictorul Silviu Oravitzan a fost sărbătorit la împlinirea a 75 de ani. Sărbătorirea a fost marcată printr-un calup de evenimente de anvergură singulară ca amploare și complexitate. Complementaritatea s-a configurat într-o simbolică interrelaționare ternară: expoziție, lansare de carte, simpozion internațional, sub cupola aceluiași titlu: „*Lumină în lumină*”. Dimensiunea internațională a fost dată de invitatul prieten de excepție, Basarab Nicolescu, savant francez de origine română, corifeul teoretician al transdisciplinarității. Acest context l-a investit pe Silviu Oravitzan drept ambasador plenipotențiar al Timișoarei sub heraldica luminii.

Într-un interviu TV, vorbind despre deosebirea între *a fi* sau *a nu fi artist*, Silviu Oravitzan reliefa că distincția constă tocmai în capacitatea de medium: „artistul este un bun conducător de lumină.” Silviu Crețu Oravitzan este pictorul cetățean universal, care, născut în Roșia Montană, activând susținut mult timp la Lugoj, itinerant prin Franța, Germania, SUA, Italia etc., a revenit „acasă” și s-a stabilit de zece ani la Timișoara. Cosmopolit, nu s-a dezis de originea rurală, de aceea, la numele Crețu a adăugat ca titlu de noblețe numele locurilor natale. Este pictorul român care a cunoscut consacrația internațională, cel care a expus, în 2000, la redeschiderea noului Muzeu de Artă Catolică din New York, alături de sculpturile lui Salvador Dali, într-un dialog profund între picturile sale – „interpretabile ca niște ferestre care

deschid perspective către structurile armonice ale lumii, încărcate de profunzimea simbolurilor și de echilibrul cosmic” și îngerii contorsionați ai lui Salvador Dali – „expresii ale unei umanități căzute, dar în căutarea armoniei” (Ana-Maria Altmann).

În organizarea Muzeului Național al Banatului a fost vernisată expoziția retrospectivă Silviu Oravitzan, „*Lumină în lumină*”, în spațiul neconvențional (dar dovedit ideal de generos) al mansardei Bastionului Theresia (parcă simbolic sub un blazon imperial). A fost o amplă mobilizare de forțe (Universitatea de Vest, Mitropolia Banatului, Filiala Timișoara a Academiei Române), pentru a fi la înălțimea altor expoziții de referință, rămase în memoria culturală a evenimentelor de excepție, precum cele de la Paris, Viena, München, New York etc., ori cea de la București, la Muzeul Țăranului Român, din 2013, în spațiul Palatului Brâncovenesc de la Mogoșoaia. Exponatele nu sunt lucrări eterogene, din diverse perioade cu individualitate separată, ci se împlinesc prin în-

Silviu Oravitzan: *Lumina*, tehnică mixtă, 40x40

treg, într-o operă în reprezentare holistică. Pictura sa e atemporală și aspațială, iar prin aceasta - universală, prin transgresare a tuturor limitelor, acest „trans-” *dincolo de* și în același timp *dincoace de*.

Silviu Oravitzan este pictorul român care a atins în arta sa dimensiunea universală, sub semnul ecumenismului, prin simbolismul spiritual regăsibil în toate artele. La vernisaj s-a lansat și albumul *Lumină în lumină / Light within light*, semnat de Basarab Nicolescu și Silviu Oravitzan. Titlul omonim cu al expoziției l-a investit, pentru acest moment, cu funcția suplimentară de inedit și impozant „catalog de expoziție”, strict necesar pentru o expoziție

retrospectivă, cât o „viață de om”, precum cea a lui Silviu Oravitzan.

După două luni, expoziția și-a desfășurat simezele, deși ai fi vrut să rămână acolo, măcar până-n 2021, căci nimic nu va mai fi atât de copleșitor și total expresiv emblematic, ca făclie a luminii culturale promovate de Timișoara. Dar „catalogul de expoziție” a rămas, fiind de fapt un album de excepție, în sine o carte obiect estetic, bibliofil, de 180 p., format mare, cu reproduceri color, în ediție bilingvă, română-engleză, pe hârtie de lux, editat pe spezele Fundației Universității de Vest.

Volumul are un cuvânt de întâmpinare semnat de Marilen Pirtea, rectorul Universității de Vest, *Adevăr și frumos*, în care se prezintă acest proiect unic, inedit, ca un mod de a regândi „raportul dintre Știință și Spiritualitate. Dintre Adevăr și Frumos”. O a doua întâmpinare este semnată de ÎPS Ioan Selejan, Mitropolitul Banatului: *Rădăcini de lumină* - un text plin de poezie, de metafore esențiale pentru definirea artistului și a operei sale, de la naștere chiar, sub semnul *luminii sacre*, a *luminii taborice*. Din pruncie, pictorul a văzut „cea mai strălucitoare stea din univers. Crucea de pe turla bisericii”, iar în opera lui apare constant Crucea, stropită nu cu sânge, ci cu lumină. „În fapt, pe Cruce a fost răstignită Lumina”.

Urmează opt texte semnate de Basarab Nicolescu, cu titluri care, în sine, sunt ideograme ale analizei operei: *Totul este vibrație*, *Lumea spirituală și Terțul Ascuns*, *Veșmântul lui Hristos și tunicile de piele*, *Strâmta poartă*, *Nebănuitele trepte*, *Ploile de aur*, *Liturghia*

sacră și dimensiunea erotică a operei lui Oravitzan, și în final, ca *finis coronat opus*, *Dimensiunea transculturală a operei lui Oravitzan*.

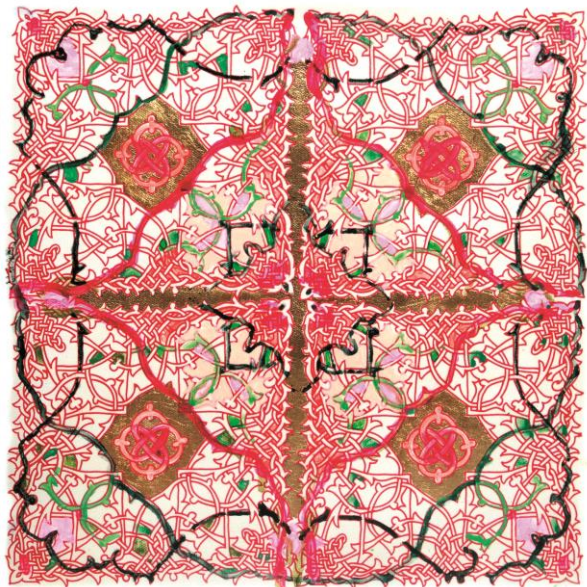
Basarab Nicolescu, cel de la vernisajul expoziției - deschis, afabil, dezinvolt, ca o minge de argint viu, care mărturisea cum l-a întâlnit pe Silviu Oravitzan la Paris, în salonul lui Paul Barbăneagră, cum i-a descoperit cu adevărat pictura în lucrările de la Nicula și de la Cluj - se reinventează acum în alura academică, în concepte ale fizicii cuantice și de transdisciplinaritate. Într-un stil clar, simplu și concis, *multum in parvo*, accesibil publicului larg, cu simplitatea plină de miez a spiritelor mari, opusă discursurilor snob-absconse des întâlnite în spațiul public, realizează o deschidere spre un „ecumenism generalizat”, în spiritul lui Dumnezeu și al iubirii Absolute. Textele din album sunt scrise cu mintea, inima și sufletul.

Într-un interviu dat lui Iulian Boldea (publicat în rev. „Vatra”, nr.6-7, 2013) Basarab Nicolescu mărturisește cum, după o experiență spirituală din noiembrie '89, lângă mănăstirea Notre Dame - când a văzut totul într-o „lumină stranie, lichidă precum mierea, mângâind trecătorii, arborii, pietrele”, sacră transfigurare întru frumusețe - a simțit că a regăsit total acea lumină în picturile lui S. Oravitzan (și Mark Rothko). Prin programul „Știință și religie în România”, finanțat de Fundația Templeton din Statele Unite, și prin cursurile cu doctoranzi de la Cluj, Basarab Nicolescu a inițiat o adevărată școală de transdisciplinaritate - concept care unește toate disciplinele, ca forme de cunoaștere umană a universului, într-o ființare *dincolo de*, spre transcendent.

Prin pictura lui S. Oravitzan se realizează legătura dintre știință, religie și artă, o aplicație în practică a teoriei sale, ca lecția de anatomie a lui Rembrandt. Autorul pornește de la analiza efectului picturilor lui Silviu Oravitzan asupra sa, definind *emoția estetică* și starea de *catharsis*: „Picturile lui Silviu Oravitzan au asupra mea un *efect vibrator intens*. Apropiindu-mă, într-un unghi precis al vederii și în anumite condiții ale *luminii de ambianță*, picturile se aprind, animate de o *ciudată pulsație* care pătrunde în interiorul meu declanșând o *lumină organică* și o *senzație de căldură*, însoțite de o *profundă pace interioară*, cum numai *rugăciunea* sau *meditația* o pot genera.”(s.n.)

Din perspectiva fizicianului, demersul este să explice rațional, științific, după legi fizice, folosind termeni precum hadroni și fotoni, nucleu atomic și interacțiuni etc., cea ce simte cu mintea, inima și sufletul, *nevăzutul din văzut*, cum e posibilă această capacitate de

percepție hărăzită artei. În termeni de cuante ale câmpurilor, rețele, resorturi (invizibile) care comunică în suprarețele, prin vibrații (detectabile) e posibilă, demonstrează el, „o anumită descriere a unității lumii, în care există vizibilul și invizibilul”.

Silviu Oravitzan: *Rugul aprins*, acrilic pe pânză, 40x40

Privit deci *fizicii cuantice*, în care totul se mișcă, „tot ceea ce este manifestat este vibrație”, vibrație a unei singure corzi, iar în acest context, „rețelele de cruci și pătrate din pictura lui Silviu Oravitzan sunt reprezentarea vizuală a acestor rețele de rețele iar vibrația lor declanșată în privitor este un semn al vibrației cosmice universale.” „Muzica sferelor” nu e o metaforă, e realitate cuantică. Fotonul, ca *mesager al luminii*, este singurul *observabil*, transmis din *lumea originară*, perfect *simetrică*. Particula și cosmosul sînt deci strîns legate: *înțelegînd infinitul mic, înțelegem infinitul mare*. În centrul *misterului lumii* se află *lumina*.

În logica discursului argumentativ, autorul explică acea relație de includere, prin prepoziția *în*, lumina *în* lumină, aparent paradoxală. Astfel că apare distincția *lumina exterioară*, *lumina propriu zisă*, *imediată*, *fizică*, a lumii înconjurătoare, și *lumina interioară*, care naște viziunea transconștientă a vieții reale profunde, împlinite prin spiritualitate. „Una fără cealaltă ar fi oarbă.” E distincția *privire/viziune*. Iar această *lumină interioară* este de fapt *reflexul luminii divine*, al duhului-har, din acel act al înduhovnicirii. „Inspirată de simboluri ortodoxe, opera lui Oravitzan ajunge la o dimensiune universală, transculturală și transreligioasă”. Transdisciplinaritatea, ca studiu al interacțiunii dintre Obiect și Subiect, fiecare cu diferite niveluri de Realitate, e o

nouă cunoaștere. Noțiunea centrală este cea a *Terțului Ascuns*, zona terță dintre ele, sursa cunoașterii, catalizatorul, „gardianul misterului nostru ireductibil și singurul fundament al demnității umane. Fără Terțul Ascuns totul este cenușă”. Acest Terț Ascuns se revelă în pictura lui S. Oravitzan.

Oravitzan ne dăruiește lumina spirituală prin intermediul crucii”, iar Crucea este simbol universal, căci apare la mai multe civilizații, înainte de nașterea lui Iisus. *Centrul crucii e un punct*, cel de la începutul lumii, unul care acoperă infinitul, simbol pentru nunta cosmică și mistică ce dă sens existenței noastre. Crucea e intersecția a două axe, orizontal și vertical, în partea pozitivă și negativă, prin mișcări ascendente sau descendente, în față sau spate, iar „în centru suntem noi, în căutarea de Iubire Absolută”. „Nimic nu poate fi inert, de aceea ascendent și descendent, ducem cu noi crucea vieții și a morții.” Misterul ireductibil al lumii coexistă cu minunile descoperite prin rațiune, într-o coroborare cu misterul lui Blaga și corola de minuni, în cunoașterea sa.

Silviu Oravitzan: *Câmp bizantin*, acrilic pe pânză, 40x40

Ca motto la „Ars poetica”, Silviu Oravitzan își asumă un citat din Sfântul Grigore de Nazianz: să fie ferit de „păcatul de a avea păreri personale”. Vis-à-vis de legile divine ale universului, asta ar fi însemnat trufie, narcisism, obsedare de tine însuși, „*adică de (mai) nimic*”, opus smereniei, aștezei. Silviu Oravitzan mărturisește continuu că operează în pictura sa cu patru simboluri fundamentale: *cercul*, *centrul*, *pătratul* și *crucea* - simboluri metafizice prin care se *reface unitatea lumii originare*. Descoperirea lor ca simboluri fundamentale ale culturii universale s-

a petrecut când le-a regăsit și în *arta populară rmânească*. Semnul X, de exemplu, arată starea de căsătorit, iar romb - starea de familie împlinită (semn și la casele tinerilor căsătoriți, pe ștergere de nuntă, ca de bun augur). Succesiunea romburilor o reîntâlnim în „*Coloana infinitului*” a lui Brâncuși. Aceste simboluri, într-o consubstanțialitate *tradiție – ancestral – sacru*, spune pictorul, „*ne așează cumva cu fața spre Dumnezeu*”, într-o rânduială ancestrală (de la care a deraiat lumea actuală). *Tradiția*, la care trimite preocuparea pentru simbol, nu înseamnă tradiționalismul limitat, fără teme metafizice, ci este semn al accesării memoriei paradisiace. Simbolurile sunt forma de cunoaștere a lumii prin esență, stilizarea lumii până la esența primă, la principiile creației.

Artistul vrea să facă *vizibil nevăzutul din văzut*, să țâșnească lumina din pătratele aurii, dincolo de materia tablourilor, așa cum Brâncuși voia să *țâșnească lumina și zborul din materie* (când repeta stilizând continuu variante în lemn, bronz, marmură, convins că fiecare materie, însuflețită, are mesajul propriu). Artă e doar mijlocul de a descătușa acest mesaj intim, prin simbol.

Basarab Nicolescu analizează iconostasul Bisericii „Schimbarea la Față” din Cluj – Capela Sixtină a artistului - pe care îl consideră o „orgă de lumină”, manifestarea cea mai profundă a teologiei luminii, cum e formulată de evanghelistul Ioan. Explicit, e înglobată imaginea iconografică a lui Iisus care ține o carte „Eu sunt Lumina lumii. Cine mă urmează nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina Vieții” (Ioan, 8:12)

Astfel că, sub semnul ecuației *viață=lumină*, ca evanghelistul Ioan, S. Oravitzan este un apostol al lui Iisus, ca „mărturisitor al luminii”.

În hermeneutica transdisciplinară pe care o face operei lui Oravitzan, ciclul „Ploilor de aur” e fundamental pentru dimensiunea transculturală. Acestea vizualizează „o imagine surprinzător de pregnantă a *transcendenței imanente*”, în mișcarea de sus în jos, pentru a filtra în corpul fizic spiritul, sacral în profan, „fără de care am fi cadavre vii”. Sunt tocmai manifestarea iubirii absolute a Terțului Ascuns ca iubire de oameni. Aceasta explică și titlul capitolului următor, *Liturghia sacră și dimensiunea erotică a operei lui Oravitzan*.

Opera artistului este o liturghie sacră, în care mirificele înlănțuiri de pătrate aurii înclinate în unghiuri diferite, oglinzi de captare a luminii în lumină, generează un sentiment erotic al înlănțuirii sufletelor cu divinul prin ploile de aur, într-un corp mistic, androgin.

Iubirea lui Dumnezeu e perfectă, „prin opera sa S. Oravitzan este un mesager al iubirii în lumea de astăzi!” Fiind un mesager al luminii, opera lui Oravitzan este și ea transculturală, universală, pentru că lumina este un simbol *universal*, deci *unificator*. Nu este principiu fundamental doar în creștinism, ci îl regăsim la fel în hinduism, budism, taoism, zoroastrism, iudaism etc., ca *flacără și halou*, ca *nimb circular*, luminos, regal, prin care corespunde transcendenței, realității supreme.

În plus, savantul regăsește simboluri noi, cum este „*nodul*” - obținut din patru semne înlănțuite ale semnului *infinitului* - un opt răsturnat - *cvadruplul infinit*. În centrul acestuia inserează o cruce - ca nucleu intern - simbol care este „Semnul șoptit al amprentei divine”, prin care ne iluminează interpretarea altor lucrări. În acest simbol al cvadruplului infinit întâlnim deopotrivă pătratul (sub forma complexului Subiect, Obiect, - Terț Ascuns- Întrupare) și prezența ascunsă a Triunghiului (așa de cunoscut ca reprezentare a divinului).

Artă lui Silviu Oravitzan, prin abstractizare și geometrizare, impune o sinteză complexă, unică și inefabilă a artei tradiționale, a artei grecești, în tradiția artei bizantine (de la San Vitale, Sfânta Sofia) sau post-bizantine (mănăstirile din nordul Moldovei) și a artei moderne (Malevici, Mondrian etc.), și în același timp, conchide Basarab Nicolescu, prin simbolul cvadruplului infinit apare ca paradigmă a unei arte a viitorului globalizant, ecumenic, transdisciplinar, atemporal, aspațial, de la creația lumii până dincolo de orizontul infinit.

Silviu Oravitzan: *Cuib*, tehnică mixtă pe pânză, 33x33